

УДК 39 (069)

Дручак С., Подоляк І., Скочиляс М., –гр. ПО-11

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УКРАЇНСЬКІ СКАНСЕНИ ЗА КОРДОНОМ

Науковий керівник: к.і.н., доцент Щигельська Г.О.

Druchak S., Podoliak I., Skochylias M.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

UKRAINIAN SKANSSENS ABROAD

Supervisor: PhD, Associate Professor Shchychelska H.O.

Ключові слова: скансен, українська діаспора

Keywords: skansen, ukrainiandiaspora

В умовах, коли народи планети та їхні культури зазнають глобалізації, особливої актуальності набуває проблема збереження архетипів етнічної самоідентифікації. Одним із шляхів у вирішенні даного питання є вивчення суспільством своєї культурної спадщини. Унікальні соціально-культурні комплекси, якими є скансени, спрямовують свої зусилля на збирання і вивчення пам'яток архітектури, народного побуту, культури, що робить їх важливим.

До виду пам'яток, що мають велику цінність, належить народна архітектурна спадщина української діаспори, де, як відомо, наші земляки на першому етапі поселення зводили такі будівлі, які були і в їхніх батьків та дідів. Пізніше їхнє житло в загальних рисах стало таким, як і в корінного населення, серед якого вони жили.

Сьогодні народна архітектура українців експонується в окремих музеях просто неба або в музеях поряд з показом культури інших народів у Польщі, Чехії, Словаччині, Канаді, США та інших країнах.

Музеї-скансени почали влаштовуватись в країнах світу з другої половини ХХ ст. Визначним кроком і внеском української громади Канади у збереження етнокультурної спадщини та традицій стало створення у 1971 р. музею українського побуту під відкритим небом поблизу м. Едмонтон (провінція Альберта). Офіційна його назва «Село спадщини української культури». Для організації такого осередка культури українська громада декілька років збирала кошти, щоб придбати 40 га. землі у 50 км від Едмонтона та розташувати на ній будинки, які залишились відперших українських переселенців до Канади. На сьогодні музей у своїй колекції налічує автентичні садиби українських фермерів, датовані 1896–1930 роками. Десятки тисяч експонатів побутового вжитку: одяг, посуд, реманент гуцулів, буковинців, які склали першу хвилю еміграції з території тодішньої Австро-Угорської імперії. Відтворені будівлі культових споруд.

За таким же принципом був організований Український музей Канади в Саскатуні, а також досить чисельні менші українські музеї-скансени в інших провінціях Канади. Цікавим є музей просто неба української родини Шандро. Розташований він неподалік Едмонтона. Це - ціле містечко з 20 архітектурних об'єктів. Створювався скансен шляхом зведення сюди старих (вже неживаних) будинків родини. Поряд із житловими спорудами різних часів тут стоять вітряк, церква, пошта, кухня, паром, яким перевозили людей через річку Саскачеван.

У Сполучених штатах 1999 року відкритий скансен «Парк Україна» (ParkUkraine) на території Герін регіонального парку в Гейворді, штат Каліфорнія. Він заснований на

місці колишньої садиби православного священника Агапія Гончаренка (1832–1916) та його дружини Альбіни. Цей мальовничий терен садиби Гончаренків зареєстровано як історичну пам'ятку Каліфорнії під № 1025. При вході до парку знаходиться кам'яний пам'ятник з меморіальною дошкою, на якій пояснюється, що це колишня садиба й місце поховання Гончаренків. Притому згадується, що Агапій Гончаренко — це перший свідомий українець, який прибув до Америки 1865 року. Задум заснування парку зродився 1966 р. під час зборів Українського Координаційного Комітету в Сан-Франциско.

На сьогодні у Польщі існують понад 60 скансенів. Народна архітектура українців представлена окремими розділами в музеях Сянока та Нового Санча. Окремі музеї під відкритим небом створюються в Підляшші. Також є окремо діючим музей-хата на Лемківщині.

У музеї народного будівництва в Сяноку у бойківському секторі експонуються типові зразки народного житла та господарських будівель. Зокрема, хата 1861 р. із села Скорodne, що в Бескидах. Другий будинок із села Скорodne побудовано у 1906 р. Із села Волкової перевезено хату початку XIX ст. В її складі - власне хата, комора, сіни і стайня. Цінним експонатом у цьому секторі є церква 1731 р. із с. Гронаїв. Всього в експозиції музею - 8 пам'яток архітектури з Бойківщини.

Лемківщина у скансені представлена також 8 пам'ятками. Особливо цінними тут є "довгі хати". У музеї також експонується лемківська церква.

Українське народне будівництво представлено у скансені міста Новий Санч, де в секторі "Західна Лемківщина" відновлено садибу кінця XIX ст. із села Вірхомля.

Близько 20 років діє музей у селі Зиндранова на Лемківщині (повіт Кросно). Він присвячений культурі лемків і битві за Дуклянський перевал. Музей розміщено у садибі XIX ст., типовій для західних лемків. Він має багаті етнографічні колекції, серед яких особливо цінність становлять народні костюми.

Українська народна архітектура в Чехії і Словаччині представлена у кількох музеях просто неба. В пам'ятках, які там експонуються, можна побачити багато спільних зі східнослов'янською культурою рис та елементів будівельних традицій. До них, наприклад, можна віднести конструкції плетених стін, вимазаних глиною, та глинобитні техніки.

Народному будівництву українців Східної Словаччини значну увагу приділено у першому словацькому музеї просто неба в Бардіїві, де експонується архітектура словацьких сіл колишньої Шариської жупи і кращі зразки народного зодчества з українських сіл. У 1986 р. в музеї налічувалося 22 пам'ятки народної архітектури з різних українських місцевостей Східної Словаччини: 9 хат, водяний млин, тартак, дві сукновальні, кілька господарських будівель, дерев'яна церква 1766 р. Загалом в експозиції представлено близько 50 сільських будівель, розподілених у 13-14 архітектурно-етнографічних комплексах (дворах), які разом нагадують старовинне село.

Підсумовуючи викладене вище, слід відзначити, що українська історико-культурна спадщина не обмежується пам'ятками, які зберігаються на території держави. Представлена нерухомими об'єктами, берегами яких, зокрема, постають музей-скансени, вона розташована на теренах інших країн. В українських скансенах за кордоном зберігаються об'єкти, в яких відбито не тільки глибокі традиції української архітектури, але й закладена глибинна історична пам'ять людського буття та етнічної ідентифікації. В цьому контексті вивчення та поцінування цих пам'яток культури, як і їх збереження та примноження є надзвичайно актуальним.